

Dvě biografie Galilea Galileiho

Pietro Archiati

Rudolf Steiner při jedné příležitosti, v přednášce z 25. listopadu 1916, mluvil o tom, že neexistuje jen jedna, nýbrž dvě biografie Galilea Galileiho. Jedna je obecně známá, druhou naproti tomu nezná skoro nikdo. Na první pohled by se mohlo zdát, že se jedná o biografie dvou zcela rozdílných lidí, zvláště když Steiner zprvu nevedl žádné jméno. Ale protože vím, že zvědaví čtenáři by beztoho ihned listovali dál a pátrali po jménu, raději jim ho rovnou prozradím.

Galilei byl velký matematik a vynikající fyzik, kromě toho astronom a filosof - zkrátka byl v každém ohledu génius, což je skutečnost, již si byl naprosto vědom (což možná nehovoří tak docela v jeho prospěch). Jeho životopisci odjakživa věnují zvláštní pozornost a vědeckou zvědavost Galileiho rodinnému původu. Při tom vždy s oblibou zdůrazňují jak mnohostrannost Galileiho otce (kterou syn bezpochyby zdědil), tak i jeho výraznou svéhlavost či dokonce paličatost - ti laskavější z nich mluví o železné vůli. Otec Vincenzo miloval hudbu, měl vynikající znalosti geometrie a matematiky a byl v neposlední řadě také nanejvýš úspěšným obchodníkem. Jeho svéhlavost či paličatost, jeho tvrdošijnost či silná vůle, jak kdo chce, se projevila mimo jiné v knize o hudbě, kterou jako mladý muž napsal, aby udělil lekci svému učiteli - podotkneme, že učiteli hudby. Učitel na to odpověděl také knihou, načež Vincenzo sepsal další knihu, v níž ukázal, že si nenechá jen tak něco líbit, i když by si to třeba někdo myslel. Tuto knihu věnoval Vincenzo tomu jedinému, komu ji smysluplně mohl věnovat — svému učiteli hudby.

Zpátky však k Vincenzovu synovi a dědici: Galileovi se dostalo vynikajícího vzdělání jak ve starověkých jazycích, tak v moderních vědách. Jeho neobyčejné nadání pro matematiku a mechaniku se projevilo velmi záhy, neboť již jako mladý muž vynalézal všelijaké stroje a přístroje, o nichž se tenkrát nikdo jiný neodvážil ani jen snít. Tehdejší lékařství ho nelákalo, o to víc však filosofie. Již záhy se pustil do Aristotela, největšího ze všech mistrů. Ze by měl mít vždycky pravdu, ba že v té době nebylo dokonce ani dovoleno o Aristotelových naukách byť jen zapochybovat, se Galileovi Galileimu pranic nelíbilo.

Ačkoli otec, který pro svou ne zrovna jednoduchou povahu nebyl u řady lidí příliš v oblibě, neměl na synovo vzdělání zrovna peněz nazbyt, získal Galileo díky svému neobyčejnému nadání místo profesora matematiky. Ke svému skrovnému příjmu si přilepšoval léčbou pacientů.

A tak se mu vlastně dařilo vcelku dobře — dokud jednoho dne nebyl publikován spis, jehož autorem nebyl nikdo menší než syn jeho zaměstnavatele, velkovévody toskánského. Šlo o veřejnou věc a Galileo Galilei si nemohl pomoci, aby bez zbytečných okolků písemně nevyložil, že tu jde o dílo packala, v němž se to chybami jen hemží. Měl bezpochyby pravdu, musel však poznat, že člověk nemůže vždycky říci pravdu, aniž by za to draze zaplatil. A osud ho tvrdě postihl, neboť se musel vzdát své profesury v Pise a uprchnout. Sice se mu podařilo stát se ještě jednou profesorem, tentokrát v Padově, a doufal také, že v Benátské republice bude moci konečně svobodněji dýchat. Jak by však mohl člověk, jakým byl Galileo Galilei, žít natrvalo v míru?

Především měl finanční problémy, neboť to málo peněz, které měl k dispozici a ze kterého musel po otcově smrti uživit také matku a sourozence, nestačilo na to, aby mohl provádět všechny vědecké pokusy, jež nosil v hlavě. Pak si, jak již bylo řečeno, vzal i přes veškeré zákazy na mušku Aristotela a doložil, že výchozím bodem nervové soustavy není srdce, ale hlava. Dále vystoupil se svými zákony

volného pádu - příslušné pokusy prý prováděl na šikmé věži v Pise — a navíc ještě vášnivě hájil Koperníkovu soustavu, kterou církev zatratila. Mimochodem, známá legenda, podle níž Galileo, aby si zachránil kůži, před inkvizicí odvolal svůj výrok a pak řekl „a přece se [Země] točí“, je podle Steinera pouhou smyšlenkou kléru. Zkrátka někdo, kdo byl natolik geniální a vynalézavý, že probouzel vztek a závist spousty lidí, kteří měli kvůli němu dojem, že musí vši silou bránit židli, na níž lpěli, mohl sotva počítat s tím, že bude žít v klidu.

Galilei jednou jednomu příteli vyprávěl, že když vyučoval v Padově, měl jedné noci sen, že chodí po žhavém uhlí. Ten oheň — to ve snu věděl — pochází z hořícího domu v Pise. A skutečně dům v Pise, onom „věrolomném městě“, které byl nucen opustit, padl téže noci za obětí plamenům - dům se slavným lustrem, jemuž Galilei vděčil za svůj objev zákona kyvadla.

Jednoho dne už toho měl Galilei dost: pořád plýtvat časem na soukromé hodiny, jenom aby si vylepšil příjem. Mezitím již šestačtyřicetiletý, tedy již dávno ve druhé polovině života se nacházející Galilei sebral veškerou odvalu a napsal velkovévodovi své krásné toskánské vlasti velmi lichotnický dopis, v němž poníženež prosil o místo u dvora. Patrně si říkal, že se vyplatí, aby pro jednu výjimečně nechal stranou svou hrdost, protože v přepychu žijící velkovévoda bude jistě ochoten platit *víc* než nějaká republika. Galilei v dopise mimo jiné píše, že právě pracuje na třech důležitých vědeckých dílech, které dozajista přinesou slávu a čest nejen jemu, ale i těm, kdo mu budou ochotni poskytnout čas potřebný k dokončení a nezbytné peníze. Poté Galilei popisuje své technické vynálezy a ujišťuje, že jediný z nich by v podstatě musel stačit, aby inteligentního šlechtice okamžitě přiměl k tomu, že se stane velkorysým mecenášem takového vědce. (Jiní vědci, jak dodává, se těší velkovévodově přízni, ačkoli jejich vynálezy nejsou zdaleka tak cenné jako ty jeho.)

Dopis skutečně docílil kýženého účinku a Galilei byl povolán ke dvoru velkovévody, kde se mohl věnovat svým výzkumům a studiím. Církev však mezitím chovala ke Galileimu takovou nenávisť, že velkovévoda se záhy již nemohl za svého chráněnce, majícího pověst kacíře (a který ještě k tomu žil na psí knížku s jistou Marinou Gambou a měl s ní tři děti), otevřeně nadále zasazovat, aniž by tím dával v sázku své vztahy s klérem. Tak se stalo, že Galileo Galilei byl nakonec ponechán na holičkách i svým velkovévodou, který o něm posléze již nechtěl ani slyšet, a že to s ním vzalo smutný konec. Je tento popis Galileiho životní dráhy jeho jedinou a pravou biografií?

Steiner je toho názoru, že každý člověk má v zásadě ne jednu, nýbrž dvě biografie: Jedna obsahuje vše, co člověk nese ven do světa, to, co koná pro lidstvo, všechny výtoky, za něž mu ostatní lidé vděčí. V této Galileiho biografii — která se čte zcela jinak než ta, již jsme právě vyprávěli — jsou důležité jeho vědecké pokusy a vynálezy, které dnes už patří k duchovnímu vlastnictví lidstva. Tato biografie je v jistém smyslu objektivní biografií Galilea Galileiho a její hodnota má obecnou platnost. Druhá biografie naopak líčí, jak urputně musel Galileo bojovat s osudem. Když ji člověk čte, napadne ho, že bychom dnes možná měli k dispozici jen polovinu objevů tohoto velkého vědce, kdyby měl snazší život. Boj s osudem byl královskou cestou, kterou si jeho duchovní Já zvolilo, aby zocelilo vůli a dalo dozrát nadáním, díky nimž nakonec dosáhl své velikosti. Jen mohutné síly odporu, které na tento život působily, učinily možným vývoj, kterým Galileo Galilei nakonec prošel. Biografie, kterou jsme zde vyprávěli, obsahuje to, co Galileo subjektivně prožil. Pro tuto biografii se nepočítá ani tak osud lidstva, jako zcela osobní, individuální osud jednoho člověka: to, co nese do věčnosti, co si s sebou bere přes práh své smrti.

Když to dále uvážíme a navzájem srovnáme několik životopisů, dospějeme ke dvěma základním druhům biografií. Jeden člověk zdůrazňuje svůj vnitřní vývoj, svět má sloužit spíše jemu než on světu. U druhého je tomu naopak: v popředí stojí úkol ve službě lidstvu a vlastní vývoj slouží rozvíjení sil, jež jsou k tomu nezbytné. Rozumět biografii znamená především vědět, zda se vnitřní vývoj člověka spíše podřizuje objektivnímu úkolu, nebo naopak.

Možná v blízké budoucnosti vyroste generace životopisců, kteří budou umět rozlišovat mezi těmito dvěma způsoby čtení lidského života a pro každého člověka sepíšou ne jednu, ale dvě biografie, z nichž jedna bude vždycky napínavější než ta druhá.